

Scientific journal
PHYSICAL AND MATHEMATICAL EDUCATION
Has been issued since 2013.

ISSN 2413-158X (online)
ISSN 2413-1571 (print)

Науковий журнал
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА
Видається з 2013.

<http://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/>

Тимейчук А.М. Ключові професійні компетентності магістрів з туризмознавства // Фізико-математична освіта : науковий журнал. – 2017. – Випуск 4(14). – С. 304-308.

Tymeychuk A.M. Key Professional Competencies Of Magisters In Tourism // Physical and Mathematical Education : scientific journal. – 2017. – Issue 4(14). – P. 304-308.

УДК: 004:338.48

А.М. Тимейчук

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна
makssy@bigmir.net

КЛЮЧОВІ ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРІВ З ТУРИЗМОЗНАВСТВА

Анотація. У статті проаналізовано зміст освітньо-професійної програми та освітньо-кваліфікаційної характеристики магістрів з туризмознавства, описано можливі посади працевлаштування випускників, окреслено коло їх професійних обов'язків, визначено функції, які здатний виконувати майбутній магістр туризмознавства, відповідно до перерахованих посад: проектувальну, організаційну, технологічну та контролюючу. визначено і охарактеризовано ключові компетентності майбутніх магістрів з туризмознавства як особистісно-усвідомлену систему надпредметних і міждисциплінарних знань, умінь і навичок, які можуть використовуватися в різних видах туристичної діяльності, у процесі розв'язування складних завдань у повсякденних, професійних і соціальних ситуаціях: навчально-пізнавальна, загальнокультурна, інформаційна, комунікативна, соціальна та підприємницька компетентність. Комплекс ключових компетентностей майбутніх магістрів з туризмознавства представлено як складник ієрархічної структури професійної компетентності майбутнього магістра з туризмознавства.

Ключові слова: туризм, магістр з туризмознавства, вища освіта, ключові компетентності, професійна компетентність.

Постановка проблеми. За ініціативи Державної туристичної адміністрації України, підтримки Асоціації готельних об'єднань і готелів міст України, Асоціації навчальних закладів України туристського та готельного профілю, керівників провідних підприємств галузі та за погодженням з Міністерством праці та соціальної політики України, Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України і Кабінетом Міністрів України Міністерство освіти і науки України відповідним наказом включило до чинного Переліку напрямів і спеціальностей напрям «Туризм» зі спеціальностями «Туризм», «Готельне господарство», «Організація обслуговування в готелях і туристичних комплексах». Це зумовлено тим, що в системі вищої освіти України не існувало напряму, в межах якого комплексно, починаючи з навчання робітничих професій і закінчуючи підготовкою магістрів, готувалися б фахівці для діяльності у сфері туризму. Відповідно до названих спеціальностей визначено такі освітньо-кваліфікаційні рівні: спеціальності «Туризм», «Туризмознавство», «Менеджмент туристичного бізнесу», «Готельне господарство» – бакалавр, спеціаліст, магістр; спеціальність «Організація обслуговування в готелях і туристичних комплексах» – молодший спеціаліст.

Актуальність попередніх досліджень. Дослідженню теоретичних та практичних основ професійної туристичної освіти присвячені наукові роботи Л. Воронкової, Ю. Земліної, І. Зоріна, В. Квартальнова, Л. Кнодель, Т. Кудрявцевої, В. Лозовецької, Л. Поважної, В. Полуди, Л. Сакун, Л. Устименко, В. Федорченко, Н. Фоменко, Н. Хмілярчук, Г. Цехмістрової та ін.

Мета статті – охарактеризувати ключові компетентності майбутніх магістрів з туризмознавства.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики «Бакалавра» напряму підготовки «Туризмознавство» існують такі галузі діяльності майбутніх фахівців: діяльність транспорту та зв'язку, додаткові транспортні послуги та допоміжні операції, послуги з організації подорожування, державне управління загального характеру, соціально-економічне управління, надання індивідуальних послуг, діяльність у галузі культури та спорту, відпочинку та розваг.

Майбутній магістр туризмознавства здатен професійно виконувати обов'язки таких посад: науковий молодший співробітник, завідувач бюро подорожей, керівник туристичної групи, завідувач туристичних агенцій та бюро подорожей, завідувач агентства з іноземного туризму, екскурсознавець, гід-перекладач, консультант з туризму в апараті державного управління та ін.

Відповідно до перерахованих посад, майбутній магістр туризмознавства здатний виконувати наступні функції: проектувальну, організаційну, технологічну та контролюючу.

Проектувальна – визначати форми, види, напрями спеціалізації туристичних організацій, розробляти стратегічні напрями розвитку організації, забезпечення конкурентоспроможності туристичних послуг, економічне обґрунтування надання туристичних послуг, аналізувати діяльність, напрями розвитку організації, планувати та прогнозувати діяльність організації, розробляти та впроваджувати нововведення, прогнозувати динаміку попиту на туристичні послуги.

Організаційна – поєднувати усі види ресурсів, організовувати колективну роботу для досягнення мети організації, займатися раціоналізацією робочих місць, організовувати процес управління, приймати управлінські рішення, управляти якістю туристичних послуг, забезпечувати захист прав споживачів та охорону праці, соціальний захист працівників, здійснювати комерційну діяльність та організовувати зовнішньоекономічну діяльність.

Технологічна – формувати основу технологічного процесу, оформляти спеціальну документацію на різних стадіях розроблення та реалізації туристичних послуг.

Контролююча – контролювати забезпеченість ресурсами, дотримуватись технологій надання туристичних послуг, вимог безпеки праці, контролювати та оцінювати якість туристичних послуг [1].

Визначимо ключові компетентності майбутніх магістрів з туризмознавства як особистісно-усвідомлену систему надпредметних і міждисциплінарних знань, умінь і навичок, які можуть використовуватися в різних видах туристичної діяльності, у процесі розв'язування складних завдань у повсякденних, професійних і соціальних ситуаціях.

Аналіз ключових компетентностей, запропонованих як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками, свідчить про те, що певні компетентності обов'язково включаються до всіх переліків.

Навчально-пізнавальна компетентність є однією із таких компетентностей і визначається як володіння спеціальними знаннями про дослідницьку діяльність і форми її організації, розуміння побудови логічного ланцюжка висування і формування гіпотези, що включає аналіз наукових фактів, провідної ідеї і нового задуму, знання необхідних вимог, що висувуються до наукової гіпотези, уміння працювати з різними видами гіпотез.

За І. Зимньою, навчально-пізнавальна компетентність – це ставлення та розв'язання пізнавальних задач; нестандартність рішення; проблемні ситуації, їх створення та розв'язання; продуктивне й репродуктивне пізнання; дослідження; інтелектуальна діяльність [2].

А. Хуторський визначає навчально-пізнавальну компетентність як сукупність компетенцій у сфері пізнавальної, аналітичної діяльності, організації цілепокладання, планування [3, с. 68].

Отже, навчально-пізнавальна компетентність майбутнього магістра з туризмознавства – це вмотивованість, здатність до інтелектуальної діяльності, вміння ставити цілі та досягати їх, розв'язувати проблемні ситуації, здобувати знання з різних джерел.

Нині особливо необхідна магістрам з туризмознавства *загальнокультурна компетентність*, адже відбувається активізація самосвідомості етносів, різних за величиною та інтенсивністю внутрішнього зв'язку, за економічними і соціальними характеристиками, за мовою і культурою, духовним складом.

«Загальнокультурна компетентність – це професійно значуща інтегративна якість особистості, що поєднує в собі мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та емоційний компоненти, які визначають здатність суб'єкта орієнтуватися у сучасному соціокультурному просторі, забезпечувати доцільну взаємодію з учасниками сучасного виробництва», – вважає М. Яковлева [4, с. 259].

На думку С. Литвиної, сформована загальнокультурна компетентність дозволяє особистості:

- аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення етнічної, європейської та світової науки й культури, орієнтуватися в сучасному культурному просторі;
- застосовувати засоби й технології міжкультурної взаємодії;
- користуватися рідною та іноземними мовами;
- застосовувати мовленнєві навички та норми відповідної мовної культури, символіку, тексти в процесі комунікації [5].

Отже, загальнокультурна компетентність майбутнього магістра з туризмознавства – це усвідомлення цінностей загальної культури, уміння користуватися рідною та іноземними мовами, здатність толерантно відноситись до різних культур.

Українські науковці О. Овчарук, М. Жалдак, Н. Морзе розкрили зміст ключових компетентностей під час застосування інформаційно-комунікаційних технологій. На думку авторів, вони передбачають здатність

орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства [6, с. 23].

Нині наявні два визначення *інформаційної компетентності* особистості. З одного боку, інформаційна компетентність – це компетентність особистості в роботі з інформацією, а з іншого – комп'ютерна компетентність, тобто вміння працювати з комп'ютером та комп'ютерно-орієнтованими технологіями [7, с. 9].

Останнім часом інформаційну компетентність стали визначати як здатність особистості, що стосується одночасно роботи з інформацією та роботи з комп'ютерно-орієнтованими засобами. Так, А. Зав'ялов вважає, що інформаційна компетентність – це знання, уміння, навички і здатність їх застосовувати в процесі розв'язання задач за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій [8].

Інформаційна компетентність є здатністю знаходити, оцінювати, використовувати і повідомляти інформацію у всіх її видах і уявленнях.

Отже, інформаційна компетентність майбутнього магістра з туризмознавства передбачає здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, одержувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного суспільства.

Під *комунікативною компетентністю* розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування [9]. Вона передбачає вміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для партнера зі спілкування.

Комунікативна компетентність формується в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми. Цей досвід набувається не тільки у процесі безпосередньої, а й опосередкованої взаємодії, в тому числі з літератури, театру, кіно, звідки людина отримує інформацію про характер комунікативних ситуацій, особливості міжособистісної взаємодії і засоби їх розв'язання. У процесі опанування комунікативної сфери людина позичає з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм.

Складовою комунікативної компетентності виступають комунікативні вміння, котрі А. Маркова визначає як вміння встановлювати правильні взаємини і перебудовувати їх відповідно до особистісного та соціального розвитку співбесідників [10, с. 56].

На думку О. Холостової, компетентність у спілкуванні означає володіння комплексом особистісних можливостей та є одним із показників психологічної зрілості та компетентності. Основою комунікативної компетентності є соціальний інтелект [11, с. 130]. Провідним показником комунікативної компетентності є вміння слухати.

Роль комунікативної компетентності підкреслює С. Татарницева, вказуючи, що саме вміння спілкуватися у великій мірі обумовлює формування інших видів компетентностей, таких, як: інформаційна, соціокультурна, іншомовна комунікативна (знання іноземних мов) тощо [12, с. 39].

Отже, комунікативна компетентність – це здатність використовувати внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної комунікації, вміння орієнтуватися у різноманітних ситуаціях спілкування, заснованому на знаннях і життєвому досвіді індивіда, вміння співпрацювати.

Тісно пов'язана із комунікативною *соціальна компетентність*. Особливо актуальною є проблема формування та розвитку соціальної компетентності в студентському віці. Це пояснюється двома причинами: по-перше, суб'єктивним відчуттям необхідності такої компетентності та усвідомленням залежності успіху подальшої діяльності від рівня її розвитку, по-друге, контекстним характером навчання у вищому навчальному закладі, що робить цей період сенситивним для розвитку саме соціальної компетентності [13, с.5].

Отже, соціальна компетентність майбутнього менеджера туристичної сфери є набутою здатністю його особистості гнучко орієнтуватися в постійно мінливих соціальних умовах та ефективно взаємодіяти з соціальним середовищем.

Наступною компетентністю є *підприємницька*, яка передбачає реалізацію здатностей, таких, як:

- співвідношення власних економічних інтересів й потреб з наявними матеріальними, трудовими, природними й екологічними ресурсами, інтересами й потребами інших людей та суспільства, застосовування технології моніторингу ресурсів і забезпечення стійкого розвитку;
- організовування власної трудової та підприємницької діяльності і роботи колективу, орієнтування в нормах і етиці трудових відносин;
- аналізування й оцінювання власних професійних можливостей, здібностей та співвідношення їх з потребами ринку праці;
- складання, виконання й оцінювання планів підприємницької діяльності та особистих бізнеспроектів, розроблення простих моделей дій та прийняття економічно й екологічно обґрунтованих рішень у динамічному світі;
- презентування та поширення інформації про результати/продукти власної економічної діяльності та діяльності колективу [14].

Підприємницьку компетентність майбутніх менеджерів сфери туризму визначаємо як здатність організовувати власну трудову підприємницьку діяльність, працю колективу, уміння орієнтуватися в нормах і етиці трудових відносин, наполегливість при виконанні різних видів діяльності.

Комплекс ключових компетентностей майбутніх менеджерів сфери туризму представлено як складник ієрархічної структури професійної компетентності майбутнього менеджера сфери туризму.

Розуміння професійної підготовки як процесу особистісного розвитку та оволодіння досвідом майбутньої предметної діяльності дозволяє визначити компетентного фахівця як такого, що спрямований у майбутнє, зорієнтований на самоосвіту і самовдосконалення. Тому *професійна компетентність* передбачає готовність і здатність фахівця приймати ефективні рішення при здійсненні професійної діяльності.

Саме в термінах професійної компетентності визначаються освітньо-кваліфікаційні характеристики фахівця сфери туризму. У відповідних програмних документах з напрямку підготовки «Туризм» професійна компетентність визначається як сукупність фахових знань, умінь і навичок особистості, володіння спеціальною термінологією, розуміння сутності проблем фахової діяльності, наявність загальної культури спеціаліста. При цьому категорії «професіоналізм», «професійна компетентність» особистості тісно асоціюються з важливим соціально-психологічним феноменом – її конкурентоздатністю на ринку праці.

Висновок. На основі викладеного можна зробити висновок про те, що професійна компетентність майбутнього менеджера сфери туризму – це властивість особистості, що синтезує в собі загальну культуру спілкування та її специфічну реалізацію в професійній діяльності. На основі врахування основних професійних функцій магістра з туризмознавства: проектувальної, організаційної, технологічної та контролюючої нами виділено ключові компетентності магістра з туризмознавства: навчально-пізнавальну, загальнокультурну, інформаційну, комунікативну, соціальну та підприємницьку. Комплекс ключових компетентностей майбутніх менеджерів сфери туризму представлено як складник ієрархічної структури професійної компетентності майбутнього менеджера сфери туризму.

Список використаних джерел

1. Федорченко В. К. Педагогіка туризму : навч. посіб. / В. К. Федорченко, Н. А. Фоменко, М. І. Скрипник, Г. С. Цехмістрова. – К. : «Слово», 2004. – 294 с.
2. Зимняя И. А. Ключевые компетенции — новая парадигма результата современного образования // Интернет-журнал «Эйдос». – 2006. – 5 мая [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>.
3. Хуторской А. В. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций / А. В. Хуторской // Инновации в общеобразовательной школе. Методы обучения : сборник научных трудов ; под ред. А. В. Хуторского. – М. : ГНУ ИСМО РАО, 2006. – С. 65-79.
4. Яковлева М. Л. Експериментальне дослідження. Формування загальнокультурної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю. [Текст] / М. Л. Яковлева // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського; Серія: Педагогіка і психологія; 36. наук. праць – Вип. 30 / [Редколег. : В. І. Шахов та ін.]. – Вінниця : ТОВ фірма (Планер), 2010 – 475 с.
5. Литвинова С. Г. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК) вчителів-предметників [Електронний ресурс] / С. Г. Литвинова. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em5/content/08lsgtso.htm>.
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / [Бібік Н. М., Ващенко Л. С. та ін.] під ред. О. В. Овчарук. – К. : “К.І.С.”, 2004. – 112 с.
7. Баловсяк Н. В. Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. В. Баловсяк. – Київ, 2006. – 20 с.
8. Завьялов А. Н. Формирование информационной компетентности у будущих специалистов в области новых информационных технологий. – [Электронный ресурс] – Режим доступу: <http://ito.edu.ru/2003/II/3/II-3-2522.html>.
9. Гушлевська І. Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці [Текст] / І. Гушлевська // Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С. 22-24.
10. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М., 1996. – 284 с.
11. Холостова Е. И. Теория социальной работы : учебник / Под. ред. проф. Е. И. Холостовой. – М. : Юрист, 1999. – 334 с.
12. Татарничева С. Н. Методическая компетенция учителя и ее формирование в процессе самостоятельной работы студентов : автореф. дис. на соиск. науч. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / С. Н. Татарничева. – Тольятти, 2003. – 48 с.
13. Мудрик А. К. Соціальний інтелект та соціальна компетентність / А. К. Мудрик // Практична психологія та соціальна робота: наук.-практ. освітньо-методичний журнал. – 2007. – № 1. – С. 4-6.

14. Маркова А. К. Психологические критерии и ступени профессиональности учителя [Текст] / А.К.Маркова // Педагогика. – 1995. – № 6. – С. 56-63.

References

1. Fedorchenko V. K. Pedagogika turizmu [Pedagogy of tourism]. – K. : «Slovo», 2004. 294 p.
2. Zimnyaya I. A. Klyuchevye kompetentsii — novaya paradigma rezul'tata sovremennogo obrazovaniya [Key competences are a new paradigm of the result of modern education] [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>.
3. Khutorskoy A. V. Tekhnologiya proektirovaniya klyuchevykh i predmetnykh kompetentsiy. [Technology of designing key and subject competencies]. – M. : GNU ISMO RAO, 2006. pp. 65-79.
4. Yakovleva M. L. Eksperimental'ne doslidzhennya. Formuvannya zagal'nokul'turnoї kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv ekonomichnogo profilu. [Experimental study. Formation of general cultural competence of future specialists of economic profile] Naukovi zapiski Vinnits'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu imeni Mikhayla Kotsyubins'kogo; Seriya: Pedagogika i psikhologiya; Zb. nauk. prats' – Vip. 30 / [Redkoleg. : V. I. Shakhov ta in.]. – Vinnitsya : TOV firma (Planer), 2010. 475 p.
5. Litvinova S. G. Formuvannya informatsiyno–komunikatsiynoї kompetentnosti (IKK) vchiteliv-predmetnikov [Formation of information and communication competence of subject teachers] [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em5/content/08lsgtso.htm>.
6. Bibik N. M., Vashchenko L. S., Lokshina O. I., Ovcharuk O. V., Pometun O. I. Kompetentnisniy pidkhid u suchasniy osviti: svitoviy dosvid ta ukraїns'ki perspektivi: Biblioteka z osvith'oї politiki [Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives]. – K. : “K.I.S.”, 2004. 112 p.
7. Balovsyak N. V. Formuvannya informatsiynoї kompetentnosti maybutn'ogo ekonomista v protsesi profesiynoї pidgotovki [Formation of informational competence of a future economist in the process of professional training]: avtoref. dis. na здобуття наук. ступеня канд. ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriya i metodka profesiynoї osviti». – Kiїв, 2006. 20 p.
8. Zav'yalov A. N. Formirovanie informatsionnoy kompetentnosti u budushchikh spetsialistov v oblasti novykh informatsionnykh tekhnologiy [Formation of information competence of future specialists in the field of new information technologies]. - [Elektronnyy resurs] – Rezhim dostupu: <http://ito.edu.ru/2003/II/3/II-3.html>.
9. Gushlevs'ka I. Ponyattya kompetentnosti u vitchiznyaniy ta zarubizhniy pedagogitsi [The concept of competence in domestic and foreign pedagogy]. Shlyakh osviti. – 2004. – № 3. pp. 22-24.
10. Markova A. K. Psikhologiya professionalizma [Psychology of professionalism]. – M., 1996. 284 p.
11. Kholostova E. I. Teoriya sotsial'noy raboty [The theory of social work]: uchebnik / Pod. red. prof. E.I.Kholostovoy. – M. : Yurist, 1999. 334 p.
12. Tatarnitseva S. N. Metodicheskaya kompetentsiya uchitelya i ee formirovanie v protsesse samostoyatel'noy raboty studentov [Methodical competence of the teacher and its formation in the process of independent work of students]: avtoref. dis. na soisk. nauch. step. kand. ped. nauk : spets. 13.00.08 «Teoriya i metodika professional'nogo obrazovaniya». – Tol'yatti, 2003. 48 p.
13. Mudrik A. K. Sotsial'niy intelekt ta sotsial'na kompetentnist' [Social intelligence and social competence]. Praktichna psikhologiya ta sotsial'na robota; Naukovo-praktichniy osvith'o-metodichniy zhurnal. – 2007. – № 1. pp. 4-6.
14. Markova A. K. Psikhologicheskie kriterii i stupeni professional'nosti uchitelya [Psychological criteria and stages of teacher's professionalism]. Pedagogika. – 1995. – № 6. – pp. 56-63.

KEY PROFESSIONAL COMPETENCIES OF MAGISTERS IN TOURISM

A.M. Tymeychuk

Vinnitsa State Pedagogical University named after Mikhaylo Kotsyubinsky, Ukraine

Abstract. The article analyzes the content of educational and vocational programs and educational qualification characteristics of master of science, describes the possible positions of employment of graduates, outlines the scope of their professional duties and define the functions that are capable of carrying the future master of tourism under listed positions: design, organizational, technological and regulatory. Identify and describe the key competence of future masters of science as personal-conscious system of the interdisciplinary and multidisciplinary knowledge and skills that can be used in various kinds of tourism activities in the process of solving complex problems in everyday, professional and social situations: educational, cultural, informational, communicative, social and entrepreneurial competence. The set of key competences of future masters of science are presented as a component of the hierarchical structure of professional competence of the future master of science.

Key words: tourism, master of tourism studies, higher education, key competences, professional competence.